

SOCIETAT ▶ MANRESA

LA MANRESA DE LES BASES (3): L'ACTIVITAT INDUSTRIAL

125
ANYS

Una ciutat poblada de xemeneies

► De la fàbrica dels Barrets a la part nord, a la colònia dels Comtals, que tancava el recorregut fabril pel sud, a més a més de les fàbriques situades al costat dels torrents i als baixos de moltes casetes, la Manresa de les Bases bullia d'activitat industrial

Francesc Comas

MANRESA

Tal com vam esmentar en el capítol anterior, la principal activitat econòmica de la ciutat de les Bases era la indústria tèxtil, que donava feina a més de la meitat de la població activa.

Homes i, sobretot, dones i infants de Manresa, i els que havien arribat d'altres indrets de la comarca, de Catalunya o de ponent, trobaven feina en les nombroses fàbriques de filats i teixits de cotó situades al costat del riu Cardener, del torrent de Sant Ignasi i en altres punts de la ciutat.

La dècada dels noranta, i dins del terme de Manresa, hi havia a la part nord la roda del Calderer i la fàbrica dels Barrets, on es confeccionava aquesta peça; seguia la resclosa i fàbrica dels Panyos -que l'any vinent farà 200 anys que es va edificar i és considerada una de les fàbriques més antigues de l'estat espanyol; després, seguia la fàbrica del gas o gasòmetre, instal·lat el 1859, i, al revolt del Congost, la fàbrica de Cal Carné (o Bonamossa). Una mica més avall, encara no hi havia la fàbrica de Cal Pau Roca o Cal Canyís perquè es va edificar al cap de deu anys (1902), però sí que hi havia la fàbrica del pont de fusta, perquè es trobava al costat del antic pont de fusta que en aquells anys havia estat substituït per un pont de pedra que encara no s'havia inaugurat; la fàbrica de Cal Cots; les Adobe-ries velles i la fàbrica del Molí o del Pont Vell, que estava ubicada al costat d'aquest pont.

En primer terme de la imatge, la fàbrica de Cal Carné, el gasòmetre i la fàbrica dels Panyos. Una bona part d'aquesta zona de la ciutat, coneguda com el pla de l'Irla, encara era ocupada per camps de regadiu

Al revolt que tornava a fer el riu en trobar les roques calcàries de la Balconada de Sant Pau hi havia la fàbrica de les Roques de Sant Pau o Cal Fabrós; seguien la farinera de les Obagues, la tèxtil dels Polvorers; la Vermella i la Blanca i, una mica més avall, un altre complex fabril al costat de la riera de Rajadell. L'única colònia industrial important de la ciutat, els Comtals, tancava l'activitat industrial pel sud.

El potencial dels torrents

Tanmateix, moltes fàbriques es localitzaren durant la industrialització al costat del torrent de Sant Ignasi. Des del Remei, hi havia la fàbrica Serra i Bertrand, Cal Serra-

no, Cal l'Areny, les Fontetes, el Salt o l'Aranya i altres petites fàbriques fins a la confluència amb el Cardener, com és el cas de la cinteria dels Portabella. El torrent també va ser utilitzat per diferents tints i blanqueigs com els del Santasusana, Font i Baltiérrez.

A l'altre torrent, el de Predicadors, malgrat el baix cabal d'aigua, també s'hi van localitzar fàbriques com la Lluvià (final del primer tram del passeig de Pere III), Cal Pere Parera (Passeig-carretera de Cardona) i les filatures Marquet (a l'actual Pompeu Fabra). I, disperses per altres punts de la ciutat, hi havia grans fàbriques com la fàbrica Balcells, dedicada a la sederia al carrer Campanes;

la fàbrica Torra al carrer del Bruc; les Punes a sota la Talaia; els Dolors i el Guix, a més a més de moltes altres petites fàbriques als baixos de moltes cases.

El novel·lista Josep Pin Soler (1842-1927), autor de l'obra *Lafamília dels Garrigas*, va assistir a l'Assemblea de les Bases com a delegat de Tarragona i, al cap de pocs dies, va publicar al diari *La Renaixensa* un article amb les seves impressions de la ciutat.

«Lo Cardoner», un regueró

Només hi va estar vint hores (disabte al vespre i diumenge fins a mitja tarda), però en va tenir prou per observar la importància de l'aigua per a les fàbriques de Man-

La principal activitat de la ciutat era la indústria tèxtil, que donava feina a més de la meitat de la població activa

El fet més destacat de la industrialització de la segona meitat del XXI va ser que fou feta amb recursos propis

resa i va deixar escrit que «*lo Cardoner comparat ab rius que solcan altres terras, es un regueró; mes ell, ab sas ayguas no gayre abundants, treu com los catalanes, de las piedras panes s'ingenia pera etjegar rodas que accionaran eynas de tota grandaria y forsa, dona feyna y pa als treballadors urbans, fruyta y fruyts als qui conrean la terra, prometentse encara 'l lucso que per aqui 'ns permetém tots: despres de treballar, despres d'activar energias, de ferse més o ménos flo- ralesch (...) se torna idilich (...) i va a reposar y perdre nom dintre las ayguas del hereu Llobregat*».

El fet més destacat de la industrialització de la segona meitat del XXI va ser que fou feta amb recursos propis i per iniciativa local. La major part dels industrials, com els Gallifa, Burés, Borràs, Vidal, Torra, Pons, Cots, Sitges, Roca, entre molts d'altres, eren fills de la comarca i reinvertiren aquells anys els beneficis a Manresa i al Bages. A la vegada, impulsaren iniciatives de caire econòmic, cultural, esportiu i social, com veurem en propers capítols d'aquesta sèrie històrica. Només quan els descendents es van allunyar de Manresa, els beneficis es van dirigir cap a altres indrets i la ciutat es va descapitalitzar.

L'APUNT

Motor econòmic generador d'empreses

► L'any de les Bases, el conjunt de l'artesanat i de les activitats industrials no tèxtils donaven feina a un 23 % de la població activa. En aquells anys, el sector tèxtil era el motor de l'economia de la ciutat i el que activava la resta de subsectors industrials.

Durant la segona meitat del segle XIX van augmentar el nombre de fàbriques i la producció, fet que va provocar una demanda de mà d'obra. D'altra banda, el creixement de la indústria tèxtil va facilitar el naixement d'una indústria auxiliar de fabricació de maquinària tèxtil que va necessitar la complementarietat d'una indústria metal·lúrgica auxiliar dedicada a la fabricació i acabats de peces metàl·liques, reparacions, etc.

Es van establir diferents fonerries de ferro colat, com la foneria Illa al carrer del Sol; la

Ubach, Arola i Cia a l'actual carrer de Barcelona; la Vilajoana i Prat (Alegre) i la Desveus, a la carretera de Cardona, així com una gran xarxa de tallers de fusteria industrial i de manyeria, la majoria instal·lats en els baixos de cases d'habitatges.

Hi havia trenta-sis empreses de fusteria que podien anar des de petits tallers artesanals fins a fusters industrials com l'Ignasi Solà al xamfrà de la carrera de Cardona amb Dos de Maig, i la fusteria Alcañiz, que feia màquines per al tèxtil.

El mateix passava amb els manyans, que amb més de trenta establiments es dedicaven a treballar per al ram tèxtil i l'agricultura.

A la vegada, el creixement de la població va comportar un augment i diversificació de les activitats industrials. Així, trobem farine-

res industrials que buscaren -com en el cas del tèxtil- el recurs de l'aigua i que es van instal·lar a prop del riu i del tren, com la Favorita, la Florinda i l'Albareda; les fàbriques d'aiguardent i licors localitzades a les carreteres de Vic, Cardona i Muralla; les rajoleries i ceràmica als turons de Puigterrà i Pujollet per aprofitar les argiles per fer maons per a la construcció; i les adoberies de la pell que també es trobaven a prop de l'aigua, al Remei o en un ramal de la Sèquia.

Altres activitats industrials foren les fàbriques de pasta i sopa, gasoses, xocolateries i molins d'oli en alimentació; els serrallers, llauners, calderers en el ram del metall; ebenistes, torners i constructors de carros en el sector de la fusta; o espardenyers i matalassers, entre d'altres.

Al costat del torrent de Sant Ignasi hi havia un gran nombre de fàbriques